

V vsaki vasi na Danskem obstoje že 50 let zimski poučni tečaji, ki jih obiskujejo otroci in starci, ko ni nujnega dela na polju, ter se poučujejo v vsakovrstnih praktičnih stvarih. Ti tečaji niso državni, temveč si jih vzdržujejo posamezne vasi same. Poučujejo učitelj, pastor in številni potovalni učitelji. Največja važnost pri pouku se seveda polaga na kmetijstvo, posebno na živinorejo. Te dve stroki sta zavoljo tega sploh na Danskem na vrhuncu, ter hodijo iz vseh kmetijskih držav, tudi iz naših dežel, strokovnjaki se učiti na Dansko. Živinoreja in vse, kar je z isto v zvezi, je na Danskem tako razvito, da nosi deželi na leto 200 milijonov kron. Ali ni to naravnost neverjetna vsota za tako majhno državo? Razen blaginje pa je prineslo to splošno poučevanje ljudstvu tako splošno naobrazbo, da Danska sploh nima ljudi, ki bi ne znali čitati in pisati, a knjig in časopisov je v deželi toliko, da ima vsaka kmetiška hiša svojo knjižnico.

Ali bi se ne dalo tudi pri nas kaj ukreniti za boljšo naobrazbo ljudstva, za splošno omiko? Sposobnih učiteljev imamo v vsaki fari, le dobre volje bi bilo treba. Samo poudarjanje gospodarskega nazadovanja ne reši našega ljudstva.

Jan Szczepanik.

Kakor vam je znano, imamo učitelji in duhovniki po določilih vojnega zakona nekaj ugodnosti glede vojaške dolžnosti. Učitelje uče kot nadomestne rezerviste dvakrat po štiri tedne vojaške izobrazbe, a morajo potem med počitnicami k vojaškim vajam, med tem ko se njih tovariši, ki ne sodijo med branitelje domovine, lahko odpočijejo od naporov svojega stanu. Tako torej ustvarjajo pri nekaterih regimentih učiteljske oddelke in izroče vojaško izobrazbo vzgojiteljev naroda kakemu subalternemu častniku . . .

Avstrijski-ogrski vojni zakon ima nasproti vojnim zakonom drugih držav pomanjkljivost, da nima nikakršne določbe, po kateri bi bili možje, ki so ustvarili na kateremkoli polju človeškega znanja kaj velikega in odličnega, deležni glede aktivnega vojaškega službovanja vsaj tistih ugodnosti, ki smo jih deležni srečni učitelji.

Te ugodnosti, ki je nima naš vojni zakon, bi bilo deležno seveda le ubogo malo smrtnikov; pa da imamo tudi v naši državi tuintam kakega takšnega srečnika, dokazuje ta-le najmlajši slučaj:

Kot izumitelj slavno znano poljski ljudski učitelj Jan Szczepanik — autodidakt v pravem pomenu te besede — saj mu njegova matematiško-fizikaliska izobrazba, ki jo je užival na učiteljišču, nikakor ni mogla zadostovati za njegove epohalne iznajbe n. pr. za teleelektroskop (elektriški dalnograd), ki se je dvignil v kljub svojim beraškim razmeram spričo svojega, vse zapreke in ovire zmagoječega genija od ubogega ljudskega učitelja do svetovnoznanega moža, je moral lanske jeseni pri 45. pešpolku v Sanoku natriletno službovanje, da pomnoži število poljskih rekrutov.

Jan Szczepanik se je namreč prej poslovil od učiteljstva, da je mogel študirati ob svojih iznajdbah, ki delajo čast njemu, pa tudi državi, ki ima tako genialne državljane. In ker je bil toliko nepreviden, da se je uvrstil med slavne možje, se je moral ukloniti zakonu in mora sedaj služiti cela tri leta. Vse prošnje in vloge niso nič pomagale, in med prostaki 45. regimenta mora Szczepanikov genialni duh mirovati in rjaveti kot zastarela devica.

Kaj mu koristi vsa njegova veda, kaj mu pomagajo vse njegove velikanske iznajdbe?

Ko je prišel dne 30. kimavea l. l. v Sanok, se je udeležil neke dobrodelne slavnosti, ki jo je priredila poljska šlahta. Takoj je obudil genialni mož med ogromno množico največjo pozornost. Vsa gospoda je govorila samo o lepem mlademu možu in ga — pomilovala.

A Janu Szczepaniku koristi ubogo malo to pomilovanje, ker nimamo zakonite določbe, ki bi ščitila velike in globoke duhove.

Ukazi in odredbe šolskih oblastev.

An sämtliche Volksschulleitungen in Krain.

Aus Anlass eines konkreten Falles, daß ein von einer Volksschulperson überreichtes ungestempeltes Gesuch um Zuerkennung und Flüssigmachung einer Dienstalterszulage wegen Stempelgebrechens beanständet wurde, werden die Volksschulleitungen zufolge Erlasses des k. k. Landesschulrates in Laibach vom 23. Jänner l. J. Zl. 4540 ex 1902 zur eigenen Kenntnis und Verständigung der dortigen Lehrpersonen aufmerksam gemacht, daß zum Zwecke der Zuerkennung von Dienstalterszulagen die Einbringung förmlicher von den Bittstellern unterfertigter Gesuche nicht erforderlich ist, daß es vielmehr genügt, den diesbezüglichen Anspruch unter Vorlage der erforderlichen Dokumente bei der vorgesetzten Schulleitung mündlich vorzubringen, welcher es sodann obliegt, hierüber an den Bezirksschulrat instruirten und als Amtskorrespondenz nach Tar. Post 9 selbstverständlich stempelfreien Bericht zu erstatten.

Dopisi.

Kranjsko.

Iz Št. Vida pri Ljubljani smo prejeli ta-le dopis: „Slovenec“ je priobčil v prilogi št. 13 z dne 17. januarja t. l. daljši dopis od nas. V tem dopisu je nekaj debelih laži o mojem uradovanju. Zato sem poslal uredništvu „Slovenca“ primeren popravek. Ker pa „Slovenec“ popravka ni v postavnem času priobčil, sem pisal njegovemu izdajatelju in odgovornemu uredniku g. dr. Ignaciju Žitniku in ga prosil, naj vpliva na svojega namestnika v uredništvu „Slovenca“, da priobči moj popravek ali pa vsaj kratko izjavo, da omenjeni dopis ni resničen, kar se tiče moje osebe. Toda vse zaman! Gospodje okolo „Slovenca“ so se poskrili za dr. Žitnikovo imuniteto; ta pa, ki je itak le nekaj „slamnat močie“ v uredništvu, se menda ne čuti toliko moškega, da bi mi popravil storjeno krivico.

Da se pa moje molčanje ne bo krivo razlagalo in da bodo gg. kolege videli, kako „očetovsko“ skrbi gospoda okolo „Slovenca“ za naš ugled, naj v našem „Tovarišu“ izpregovorim par besed kot odgovor na „Slovenčeva“ obrekovanja.

„Slovenec“ pripoveduje, da je na naši šoli drugačen red, kakor drugod po Kranjskem. Jaz izpuščam otroke iz šole nezakonito z izpolnjenim 12. letom. Zato se mi pa starši pritožujejo in so celo šolske gosposke moje ravnanje zavrile. Ukazale so mi namreč 14 učencev, ki sem jih

jaz baje iz vsakdanje šole izpustil, zopet poklicati nazaj po Božiču. — Tu je „Slovenec“ dopisnik stvari tako spretno zasukal in za svoj končni namen vzporedil kakor kak dresiran komedijant, ki v pričo ljudi iz „svojih“ sicer navadno praznih žepov — tolarje stresa in — goreče baklje požira.

Kdor pri nas razmere količkaj pozna, ta ve, da je nekaj slabo izrejenih ljudi v tiri, ki mi po vsej sili hočejo izpodkopati z raznimi lažmi in sleparijami ugled, ki ga uživam pri vseh dostojnih ljudeh. Če bi torej jaz količkaj nepostavno ravnal, bi me šli ti možički takoj tožiti. Saj sami govorijo: „Tako dolgo ga bomo tožili, da ga bomo proč spravili.“ A tožiti nimajo kaj, zato pa po „Slovenec“ lažejo o meni in si zraven mislijo: Le dajmo ga! Nekaj bo že obviselo na njem!

Resnica je, da sem do letošnjega šolskega leta izpuščal iz vsakdanje šole učence, ki so dopolnili 12. leto. To sem delal na podlagi deželnih šolskih postav in ukazov c. kr. deželnega šolskega sveta. Zoper to se ni nobena živa duša pritoževala. Pač pa so mi bili starši, ki so nujno potrebovali otroke doma, zato jako hvaležni. A otroci, ki so jih starši lahko utrpeli pri delu, so hodili časih še s 13. letom v šolo kot prostovoljci.

C. kr. okrajni šolski svet pa je z razpisom z dne 31. julija 1902. prijavil ukaz c. kr. deželnega šolskega sveta, da se smejo učenci predstaviti v ponavljalno šolo šele potem, ko so vsakdanje 6 let obiskovali. V novem šolskem l. 1902/3 sem se torej moral ravnati po tem ukazu. Prišli pa so k meni starši učencev, ki so dopolnili 12. leto ali pa ga bodo v tekočem letu 1903., naj jim pomagam, da bodo prišli ti njihovi otroci v ponavljalno šolo. Obrnil sem se torej v imenu teh staršev na c. kr. okrajni šolski svet, da naj dovoli štirinajstim takim učencem prestop v ponavljalno šolo. C. kr. okrajni šolski svet je to prošnjo izjemoma uslišal zato, ker imam v IV. razredu sploh premalo prostora za toliko (99) otrok.

A c. kr. deželni šolski svet je to dovoljenje razveljavil z razpisom z dne 16. decembra 1902, držeč se načela, da mora vsak učenec 6 let obiskovati vsakdanje šolo. Poklical sem torej te učence po Božiču v vsakdanje šolo. To je pa hudo zadelo tiste starše, ki svoje otroke nujno potrebujejo za postrežbo ali pa pri delu. Prišli so torej nekateri prositi, naj jim svetujem, kam se jim je obrniti, da bi njihovi otroci vendarle ostali v ponavljalni šoli. In ker ves svet stoji na prošnji, sem jim svetoval, naj se obrnejo s primerno prošnjo do višjih šolskih gospodov.

H koncu omenjenega dopisa se pa povspne „Slovenec“ do očitne sleparije. Piše namreč, da sem mu lani poslal popravek, v katerem sem trdil, da imam ravno tako izkušnjo iz obrtnega risanja, kakor jo ima g. Jelenc. Tu je „Slovenec“ za svoj nečisti namen moj lanski popravek tako preuredil, da govori o obrtnem risanju. Moj popravek se je pa glasil: „Ni res, da nimam izkušnje, da bi mogel poučevati risanje v tukajšnji obrtno-nadaljevalni šoli. Res pa je, da imam ravno tako izkušnjo v tem predmetu, kakor jo imata gg. Jelenc in Sonc.“

Torej o obrtnem risanju nisem govoril! Kako tudi? Saj obrtnega risanja niti nimamo ne. Pač pa imamo strokovno risanje za to in ono obrt. „Slovenec“ je pa potreboval obrtno risanje, torej falzifikacijo, da je mogel mene dolžiti, da sem lagal v popravku. — Resnica pa je tudi, da za pouk v risanju na obrtno-nadaljevalnih šolah zadostuje za silo ta izkušnja, katero mora itak napraviti vsak

ljudski učitelj. Bolje pa je seveda, če je kak učitelj dovršil še risarski tečaj na c. kr. državni obrtni šoli v Gradcu. Toda lansko šolsko leto slučajno ni nobeden izmed nas, ki smo poučevali na tukajšnji obrtno nadaljevalni šoli, imel tega risarskega tečaja, pa je bila šola vendarle dobra.

Tako torej gospodje, ki pišejo od nas v „Slovenec“, lažejo o delovanju človeka, ki ne ugaja njihovemu sprijenemu okusu, zraven pa še take izjave, ki so bile v „Slovenec“ tiskane, tako preurejajo, kakor jim v njihove slabe namene bolje služi. Take dopise pa krijejo potem gospodje okolo „Slovenca“ z dr. Žitnikovo imuniteto! Lepi junaki to! Če bi bili imeli prvi kristjani toliko zajčjega poguma, kolikor ga imajo dandanes pri takih prilikah katoliški uredniki katoliškega „Slovenca“, tedaj bi imela katoliška cerkev ubogo malo — mučnikov.

Janko Žirovnik, šolski voditelj.

Goriško.

Iz sežanskega okraja nam pišejo: V zadnji okrajni učiteljski konferenciji, ki je bila pri nas 2. julija 1902 v Sežani, je učiteljstvo stavilo razne predloge, ki so bili sprejeti.

Važen predlog, ki je bil tudi odobren, je stavil g. Anton Leban, nadučitelj v Komnu, da naj c. kr. okrajni šolski svet predloži c. kr. deželnemu šolskemu svetu naše predloge in sklepe in okrajni šolski svet naj potem vsako leto pismeno naznani učiteljstvu potom šolskih vodstev, kaj je deželni šolski svet ukrenil glede naših sklepov in predlogov, zakaj do sedaj smo sklepali in predlagali v okrajnih konferencajih, pa nam ni bilo nikdar javljeno rešilo c. kr. dež. šol. sveta, t. j. kaj naj se izvrši glede naših sklepov.

Temu predlogu je c. kr. deželni šolski svet ngodil ter nam naznanil z odlokom z dne 24. decembra 1902, da je naše sklepe v učiteljski konferenciji z dne 2. julija 1902 vzel na znanje in potrdil.

Ob tej priliki nam je c. kr. deželni šolski svet pisal, da se na predlog g. nadučitelja Antona Kosovela v Sežani: „Naj se sklene, da naše merodajne šolske oblasti izposlušajo od gospoda ministra za uk in bogočastje „normalen alfabet“, ki naj se sprejme tudi v „Začetnico“, ne more ozir jemati, ker se uvedba normalnega alfabeta ne spozna za potrebno.“

Z ozirom na referat g. Kosovela „Kako doseže ljudska šola dobro pisavo,“ je okrajna konferenca sprejela ta-le predloga:

1.) Uradna učiteljska konferenca sprejme ta načrt in oblike pismeno;

2.) na podlagi tega načrta izdelaj stalni odbor podrobni učni načrt in ga predloži c. kr. okraj. šols. svetu, ki naj izposluje odobrenje istega od c. kr. deželnega šolskega sveta. — Ta dva predloga je c. kr. deželni šolski svet potrdil, in se bo svoječasnno potrebno izvršilo.

Nadalje je okrajna učiteljska konferenca sklepala o „Vprašanju in odgovoru v ljudski šoli“. — Referirala je o tej točki gđc. Ana Klavčičeva, učiteljica v Sežani. Stavila je ta in učiteljstvo več predlogov ali tez, ki so bili sprejeti. Ker bo ta referat v glavnih potezah ponatisnjen v letnem poročilu tega leta, opustimo poročilo teh predlogov in tez, ki jih je c. kr. deželni šolski svet sprejel in potrdil, poročali pa bomo o njih svojedobno.

Dalje je c. kr. deželni šolski svet pritrdil predlogom in nasvetom gg. nadučiteljev Antona Kosovela (Sežana), Antona Leban (Komen), Jožefa Ravbarja (Zgonik) in gđ.

učiteljice Helene Jermanove (Gorjansko) glede sestave podrobnega učnega načrta za pisanje, glede okrajne učiteljske knjižnice, glede nabave poštnih tiskovin, kakor glede premembe podrobnega učnega načrta v ročnih delih ter se bo potrebno svojedobno odredilo.

Končno še nekaj. Že več let je tega, da sta izdajali šol. vodstvi v Sežani in Komnu tiskano letno šolsko poročilo. C. kr. okrajni šolski svet je pa to izdajanje ustavil in določil, da že nekaj let sem tiska on (c. kr. okr. šol. svet) letna poročila o stanju ljudskega šolstva v našem okraju. Za to letno poročilo spisujejo učitelji in učiteljice aktualne članke o domači in šolski vzgoji in sredstvih v povzdigo šolstva v okraju sploh.

Naj omenim le nekaj spisov: „Slovnica“ in „Spisje“, (spisal Ivan Bano, učitelj v Divači); „Snage in redn uči se, o mladina“, (spisal Ivan Grahli, nadučitelj v Štanjelu); „Pridnost in varčnost — podlaga blaginji, lenoba — podlaga razpadu iste“, (spisal Anton Macarol, nadučitelj v Gorjanskem); „Šolske postave“, (spisal Anton Leban, nadučitelj v Komnu); „Telovadba v ljudski šoli“, (spisal Anton Leban, nadučitelj v Komnu); „Stoletnica avstrijske cesarske pesmi“, (spisal Anton Leban, nadučitelj v Komnu); „Šolski vrt“, (spisal Anton Leban, nadučitelj v Komnu); „Vzgoja patrijotizma v ljudski šoli in kako bi šolska mladež slavila 50letnico vladanja Njeg. Velič. cesarja“, (spisal J. Ravbar, nadučitelj v Igoviku); „Nekaj besedi staršem o vzgoji otrok“, (spisal Iv. Justin, učitelj v Komnu); „Petdesetletnica Njeg. Veličanstva [1848—1898], (spisal Anton Leban, nadučitelj v Komnu); „Lastnosti in vedenje učitelja med narodom“, (spisal † Anton Koršič, učitelj v Štjaku); „Praktični poskusi z magnetom v ljudski šoli“, (spisal Anton Leban, nadučitelj v Komnu).

Da se to šolsko poročilo povzdigne na čim višjo stopnjo in da pokaže svet, da se vse učiteljstvo našega okraja zares tudi briga za povzdigo ljudskega šolstva v okraju, vabi c. kr. okrajni šolski svet vse p. t. učiteljstvo, da vsako leto do konca maja doloži primerne lepe spisane članke, ki se bodo obelodanili v šolskem poročilu, ako bodo tega vredni.

V okrajni učiteljski konferenciji dne 2. julija je gosp. Anton Leban stavil tudi predlog, naj se vsako leto ponatimne v šolskem poročilu najboljši učiteljski referat, ki je bil spisan za konferencijo. Učiteljstvo je ta predlog sprejelo. Pričakovati je tedaj od učiteljstva našega okraja, da zastavi pero v blagor vsestranskega napredka dece, naroda in šole.

Doznali smo, da je tudi c. kr. okrajni šolski svet goriški (za goriški okraj) sklenil izdajati vsako leto enako šolsko poročilo.

Tedaj naprej v duhu časa!

Koroško.

Slovenščina na učiteljskišču v Celovcu. Pomožnim učiteljem za slovenski jezik na učiteljskišču v Celovcu je imenovan upokojeni učitelj M. Artnak, ki pa še menda sam ne zna pravilne slovenščine. — Učitelj za slovenščino ima namreč drugod opravilo kot šolski nadzornik.

To so šolske razmere na Koroškem! Tako postopa z nami učna uprava v dobi, ko moramo vsak drugi dan poslušati v državnem zboru najlepše govore o enaki ljubezni vlade do vseh narodnosti, ko moramo poslušati, kako hoče z vso brigo skrbeti za kulturne potrebe vseh narodov! Na vsem

je videti tisti sistem, po katerem se že a priori onemogoča vsak uspeh pouka v našem jeziku, ki je menda vendar tudi — kulturna potreba.

Kje naj jemljejo učenci veselje do učenja, ako učitelj sam nič ne zna?!

Od gospoda Koerberja ni daleč do gospoda Hartla in — narobe. Slovenski poslanci pa naj le prav pridno upoštevajo — državne potrebe!

Praga.

Plače češkega učiteljstva. Po mnogem prizadevanju češkega naprednega učiteljstva in s podporo temu učiteljstvu prijaznih dež. in drž. poslancev so končno vendar urejene njegove plače. Od 1. prosinca t. l. prejemajo namreč:

provizorični učitelji	900 K
učitelji na ljudskih šolah II. razreda	1200 „
„ „ „ „ I. razreda	1600 „
„ „ „ „ meščanskih šol	2000 „
veroučitelji ljudskih šol	1600 „
„ „ „ „ meščanskih šol	2000 „
šestero kvinkvenij na ljud. šolah a	200 „
„ „ „ „ mešč. šolah a	250 „
funkejske doklade nadučiteljev znašajo, in sicer:	
na šolah z dvema razredoma	200 K
„ „ s tremi razredi	250 „
„ „ s štirimi razredi	300 „
„ „ z več razredi	400 „
funkejske doklade ravnateljev meščanskih šol znašajo:	
do pet razredov	400 „
od šest razredov naprej	500 „
učiteljice ročnih del dobivajo	900 „
za stanovanje učiteljev na kmetih	200—400 „
„ „ „ „ v mestih	600—800 „

Draginske doklade smejo znašati največ 20% in penzije največ 80% temeljne plače. Službena doba je tudi sedaj določena na 40 let. Posebne vrednosti pa je določba, da stopi vsak učitelj po desetletnem službovanju v I. razred, naj že prebiva kjersibodi. Kakor pričajo češki šolski listi, je češko učiteljstvo za sedaj zadovoljno s to uredbo svojih plač.

Književnost in umetnost.

„Zvonček“, list s podobami za slovensko mladino, ima v drugi številki lo-le vlezabavno vsebino: Škrateljček Sen. A. Rapè. Pesem. — Rojenice. Fr. Žgur. Legenda. — V mraku. N. Pretko. Pesem. — Cirilka. Solovej. Povest s podobo. — Ludoviček se je bril. L. Černe. Povest. — Dedščina. Solovej. Povest. — Kurent. Fr. Žgur. Pesem. — Krivčeva izpoved. A. Rapè. Povest. — Abecedarji in abecedarice. Podoba. — Večer pri Svetnikovih. I. Danič. Povest. — Dobro jutro! Igor. Pesem s podobo. — Tinče ptičji lovec. Fr. Rojce. Povest. — Pouk in zabava. Da mi biti je drevo . . . Pesem s klavirjem. — Besedna naloga in novice. Mladi risar in slikar. Uganka. Rešitev. — Vsem šolskim vodstvom in prijateljem mladine priporočamo „Zvonček“ kar najtopleje. Upravništvo sprejema še vedno nove naročnike. Samo da bi jih bilo mnogo!

Balade in romance. Napisal A. Aškerc. Drugi, pregledani natis. V Ljubljani. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1903. Str. 156. Cena: 2 K, elegantno vezana knjiga 4 K. — Prvak slovenskih epikov — edini svoje vrste v Slovincih — pogumni bojevniki za svobodo, resnico in pravico,